

LASTOVSKI STATUT IZ 1310. g. O ŽIVOTINJAMA I PROIZVODIMA ŽIVOTINJSKOG PODRIJETLA

The Statute of Lastovo from 1310 on animals and animal products

Džaja, P., K. Severin., Ž. Grabarević., D. Agičić., I. Vranješ

Sažetak

U Lastovskom statutu (1310.) životinje se spominju u 15 glava, i to: izravno držanje u jednoj glavi, način ispaše u šest glava, pastiri u dvije glave te štete od životinja i na životinjama i krađa u sedam glava. Proizvodi životinjskog podrijetla te meso i riba zastupljeni su u 14 glava: sedam glava odnosi se na ribu, a ostalih sedam na meso i druge proizvode. Iz navedenoga nije teško zaključiti da je 29 glava posvećeno životinjama i životinjskim proizvodima.

Ključne riječi: Lastovski statut, držanje životinja, proizvodi životinjskog podrijetla, pastiri.

78

Abstract

In the Statute of Lastovo (1310) animals are mentioned in 15 chapters, namely: one chapter deals with keeping animals, grazing methods in six chapters, shepherds in two chapters and damage from animals and to animals and theft in seven chapters. Animal products, meat and fish are presented in 14 chapters: seven chapters relate to fish, and another seven to meat and other products. From this it is not difficult to conclude that 29 chapters are devoted to animals and animal products.

Key words: The Statute of Lastovo, keeping of animals, animal products, shepherds.

Držanje životinja

62. glava ovog statuta propisuje da svaka kuća na otoku Lastovu, koja ima svoju zemlju, može držati 60 glava sitnih životinja te da više od toga ne smije držati, a onomu tko bi držao više, višak se oduzimao u korist Lastovske komune. Svaka je kuća mogla držati volove, krave ili tegleću stoku, i to do osam glava i ne više. Kada se izlegu sitne životinje (vjerojatno janjci), moraju se zaklati u doba karnevala i nakon toga se ne smije držati više od 60 glava, a višak glava pripadao je Lastovskoj komuni. Isto tako, nakon što su se krave otelile mogla se uzgajati telad do tri godine, a ostala prekobrojna telad morala se zaklati jer je veći broj pripadao Lastovskoj komuni.

U **17. glavi** Statut naređuje da svi pašnjaci na Lastovu moraju biti zajednički svim stanovnicima otoka. Jedino ako bi tko imao obrađenu zemlju ili vinograd koji je njegova očevina, pripadao je njemu i njegovim potomcima. U **18. glavi** naređuje se da nitko ne pase životinje u otočkim vinogradima ni iz kakva razloga, pod prijetnjom kazne od 3 groša za svaki put, uz obveznu naknadu štete u vinogradu, a štetu su procjenjivali čestiti ljudi. U **47. glavi** propisuje se da nitko ne smije pustiti stoku na ispašu u zakupljeno pravo ispaše dok unaprijed ne plati. Svatko tko je postupao suprotno navedenom plaćao je Komuni kaznu od 12 groša globe, uz plaćanje prava na ispašu, i to odmah, bez ikakva suđenja. U **51. glavi** naređuje se da nitko

Dr. sc. Petar DŽAJA, dr. med. vet., redoviti profesor, dr. sc. Krešimir SEVERIN, dr. med. vet., docent, dr. sc. Željko GRABAREVIĆ, dr. med. vet., redoviti profesor, Veterinarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; Damir AGIČIĆ, dr. med. vet., Veterinarski ured Slavonski Brod; mr. Ivo VRANJEŠ, dr. med. vet., Veterinarska stanica Križevci

ne smije pasti životinje na komunalnim otočićima niti na onim koje je ranije Lastovska komuna ostavila za svoje potrebe, a to su gornji Lukovci, počevši od Golubinjaka pa svi izvanjski, kao i dva otočića Lukovci ispod Veljeg otoka, koji se prije spominjao, te jedan otočić kod Zaklopatice koji je ostavljen za komunalnu klaonicu. U slučaju da je netko doveo stoku na te otoke, plaćao je Lastovskoj komuni 5 perpera te je gubio svu stoku koja se tamo našla. U **64. glavi** propisano je da onaj koji napasuje životinje na tuđem žitnjaku ili vinogradu plaća Lastovskoj komuni 3 groša. Isto tako, glede ispaše u vinogradima i poljima na kojima se nalaze vinogradi nasadevinom lozom ili drugim voćkama, zabranjuje se napasivanje stoke zauvijek, a u slučaju da netko postupi suprotno navedenom i napasuje sitne ili krupne životinje, podvrgava se procjeni učinjene štete u vinogradima. Procjena čuvara odnosno pudara morala se platiti te nadoknaditi šteta. U slučaju da netko ne bi želio obešteti onoga komu je nanosena šteta napasivanjem krupnih ili sitnih životinja, morao je platiti trećinu više onomu kome je šteta nanosena. Uz naređenja koja propisuju način ispaše pojedinih životinjskih vrsta, u **79. glavi** od 20. svibnja 1468. godine na otoku Lastovu naređeno je da se postave pastiri životinja, i to oni koji su stariji od 12 godina. Dalje se u **146. glavi** propisuje da pastir mora imati najmanje 15 godina te da se stado može sastojati od 60 životinja koje treba čuvati dobar i vrstan pastir od 15 i više godina, koji je u stanju dobro nadgledati da životinje ne idu činiti štetu po poljima i koji će brinuti da ih svake večeri vrati u obore, da ih u njima zatvori i da ih čuva tako da ne mogu izaći van. Čim se životinje ugledaju na poljima, i kada to pudari ustanove, njihov vlasnik mora platiti svaki put po svakoj životinji koja se nađe u polju po 6 malih groša, od čega su 3 pripadala zajednici, a preostala 3 pudarima. Pudari su pod prijetnjom kazne od 10 perpera u korist zajednice morali naplatiti spomenutih 6 malih groša od onoga čije su životinje. Oni koji ne okupe životinje u stada od 60 komada podvrgnuti su kazni i naknadi svake počinjene štete u polju.

U **63. glavi** propisano je da štete od životinja nanosene u tuđem žitnjaku moraju procijeniti procjenitelji te se na temelju takve procjene može uzeti zalog u visini nanosene štete i ustupiti ga onomu komu je šteta nanosena. Onaj tko je nanio štetu mora obešteti onoga komu je šteta nanosena, a ako ga ne bi obešteti, trebao je dati još trećinu više onomu kome je šteta nanosena. U **103. glavi** određeno je da procjenitelji prosuđuju visinu nastale štete od životinja kao što se to radilo u stara vremena.

U **7. glavi** propisano je da ako netko potajno prijevarom ili silom otme ili oduzme nekome na otoku vola, kravu ili druge životinje, jednu ili više njih, pa ih da ili proda, plaćao je Komuni 10 perpera globe uz nadoknadu štete vlasniku životinja. Uza sve navedeno, knez je sa sucima i pučkim zborom imao slobodu i ovlast narediti protjerivanje prekršitelja s otoka. U **8. glavi** propisuje se da svatko tko ukrade ovcu ili kozu, janjca ili kozlića, brava, ovna ili jarca mora za svaku životinju platiti četverostruko, računajući za svaku ovcu ili kozu, odnosno ovna ili brava po 4 groša, a za janjca ili kozlića 2 groša. Od te naknade vlasnik ukradenih životinja dobivao je protuvrijednost pretrpljene štete, a od ostatka trećina je išla Lastovskoj komuni, druga trećina vlasniku ukradenih životinja, a treća trećina čuvarima. U istom statutu u **10. glavi** propisano je ako se na spomenutom otoku ukrade krava, kradljivac je za svaku kravu plaćao četverostruko. Svaka krava računala se po 2 perpera, osim ako je bila mlađa od godinu dana, tada ju je trebalo računati po 10 groša. U **11. glavi** propisuje se ako netko ukrade jednoga ili više volova, mora za svako ukradeno grlo platiti dvostruko. Vol se procjenjivao na vrijednost na koju se zakleo njegov vlasnik. U **50. glavi** propisano je da svako tko ukrade sitne životinje i tuže ga čuvari, mora platiti za svako ukradeno grlo po 6 perpera i stajati u kladama 8 dana. Ako u tom roku ne isplati globu, vlast je prodavala nešto od njegove imovine. Od te globe Komuni su se isplaćivala 2 perpera. Ako je na kaznu bio osuđen stranac, pa je nije imao otkud platiti, odsijecala su mu se dva prsta desne ruke, palac i onaj do njega.

Lastovski proizvodi

U **94. glavi** stoji da dubrovački ribari ne mogu graditi kućice ni kolibe na otoku Lastovu, osim na mjestima gdje su ih u prijašnja vremena imali, tj. u Sv. Jurju, a ako bi ih podigli negdje drugdje, bile su rušene. U **95. glavi** propisuje se da stanovnici Lastova nisu dužni plaćati ništa za ribarnicu u vezi s ribom koju troše sami Lastovci. To se odnosi na svježu i soljenu ribu koju Lastovci izvoze izvan otoka. U **97. glavi** propisuje se da ljudi s Lastova ne moraju plaćati nikakvu daću na prodaju ribe koju sami troše niti na ribu koju izvezu izvan Lastova. U **105. glavi** propisano je da na ribu koju sami troše te na onu koju izvoze ne plaćaju nikakvu daću. No, na ribu koju dovoze u Dubrovnik i druge podređene krajeve te na druga mjesta pod našom vlašću izvan otoka Lastova, dužni su plaćati daću ribarnici, i to ovdje cariniku Dubrovnika i stonskom cariniku, kao i u Dubrovniku, bez obzira na koju drugu odluku.

Prema propisima iz **106. glave** Lastovci nisu bili dužni plaćati daću za svoje voće, namirnice i proizvode za prehranu što ih dobivaju na Lastovu i običavaju odatle prevoziti u Dubrovnik i prodavati u luci, ako ih prodaju na lađi. U **115. glavi** propisano je da su oni s malim brojem životinja te oni s većim brojem dužni davati knezu meso uz cijenu od 1 solida po libri, a od tog davanja nije se mogao osloboditi nitko, ni sudac, ni komornik, ni bilo koji službenik. U **116. glavi** naređuje se da se meso koje stranci donesu na otok mora prodavati po cijeni po kojoj ga prodaju sami otočani.

U **117. glavi** propisano je da je ribar kojeg dopadne čuvanje straže, a želi poći u ribolov, dužan i mora pronaći podobnog čovjeka koji će ga mijenjati na straži. Ako on to ne bi htio, knez mu je mogao uzeti nešto u zalog iz kuće i postaviti drugoga stražara. U **132. glavi** propisuje se da Lastovci moraju za kneza priskrbiti tjedno jednoga škopca, a knez je za meso tog škopca dužan platiti cijenu koja važi u Dubrovniku.

U **140. glavi** propisano je da nitko, bez obzira na to kojeg je položaja, ne smije javno ni potajno prodavati robu koja pripada živežnim namirnicama, a uvezena je izvana, ako prije ne pita i ne dobije dozvolu te obavijest o cijeni od kneza – tako da se stvari prodaju po maksimalnoj cijeni koju knez odredi. U posljednje se vrijeme knezu počelo davati ulje umjesto mesa zbog čega je naređeno da kneževi moraju imati jednoga škopca tjedno, i to jednoga ovunjskog od onoga koji ima ovce, a jarčevog od onoga koji ima koze, te knez od onoga tko nema ovce može uzeti jarčevog škopca i ne može tražiti ovčjeg. Navodi se da knez nije mogao odbiti meso bez obzira na to bilo ono dobre ili loše kvalitete, bilo mršavo ili debelo, odnosno moralo je biti zaklano u mjestu gdje se kolje stoka u mesnici.

Glava 141. Svi oni što love ribu morali su je prodavati u ribarnici i na za to određenom mjestu prema maksimalnom cjeniku koji odredi knez.

U **147. glavi** se zbog u posljednje vrijeme učestale pojave davanja ulja knezu umjesto mesa u omjeru od 4, a katkad i 5 kvartica po svakom kvartu (a ta se pojava smatrala vrlo štetnom za siromašne ljude, to više jer im se ulje ne plaća ni onoliko koliko se prema običaju mora platiti za meso), naredilo da se knezu mora dati jedan škopac tjedno, i to jedan ovunjski od onoga koji ima ovce, a jarčev od onoga koji ima koze. Čim životinja bude zaklana, knez mora primiti to meso za sebe, bilo da je ono dobre bilo loše kakvoće, da ga je mnogo ili malo, da je masno ili mršavo. Svakako da te životinje moraju biti zaklane tamo gdje se životinje kolju. U **162. glavi** naređeno je da ako na otok stignu živežne namirnice za prodaju, moraju propisati maksimalni cjenik i odrediti odgovarajuću cijenu po kojoj se trebaju prodavati zato da puk ne bi bio oštećen nečijom pohleпношću. U **180. glavi** propisano je da su gospodari mreža potezača dužni donositi ribu na ribarnicu, i to svatko razumno ulovljenu količinu i vodeći računa o tome koliko je ribe dovoljno za prehrabne potrebe mjesta, a ne za preprodaju, ili tu ribu moraju držati na ribarnici sve do ure od objeda prema otočkom običaju, a ne kasnije. Kada prođe ta ura, svatko je slobodan držati ribu i dalje na ribarnici ili je odnijeti kamo god mu se sviđa, s tim da se prije obavijesti kneza da se može poslužiti tom ribom za sebe i svoje ukućane, ali ne za soljenje ni zato da bi je prodao ili bilo kako njome trgovao, što mu se izričito zabranjuje.

Literatura

- CVITANOVIĆ, A. (1994): Lastovski statut. Književni krug Split.

International Conference on
Diseases of Zoo and Wild Animals
2015

13th to 16th May 2015
Barcelona, Spain